

*Я пишаюся тим, що доля подала мені знак –
я сміливо йду за її покликом.
Бо хочу бути гідним того народу рідного,
який народиться завтра, скинувши з себе
ганьбу вікового нидіння.
І в тому народові я здобуду безсмертя!*
(Стус В.)

На п'єдесталі страждань ***до 80-річчя від дня народження***

Стус
Василь Семенович
(1938-1985)

Український поет,
перекладач, прозаїк, літературознавець, правозахисник.
Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1991),
Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня (1997 –
по смерті), Герой України (2015 – посмертно).

Батьківська хата.

*Мені здалося - я живу завжди.
Неначе в сні було моє дитинство,
Неначе в казці, я пройшов цей вік,
І мій вінок, де квітне двадцять весен,
Уже пожовк, осипався, опав.
Прозора неглибинність поїняла.
Оплівши плеском лоскотним проміння
Дитинне серце. І забутим ранком
Човном безвесельним замріявся світ,
Вода застила. Сонце відтремтіло
Дитинство загубилось серед дня.*

Василь Семенович Стус народився 6 січня 1938 р. на Вінниччині в с. Рахнівка Гайсинського району. Був четвертою дитиною в родині. У 1940 р. родина переїздить до м. Сталіно (сучасний Донецьк), де батьки отримують роботу на одному з хімічних заводів.

У 1944–1954 роках Василь навчався у Донецькій міській середній школі і закінчив її зі срібною медаллю.

*Фото з випускного альбому
педінституту, 1959 р.*

У 1954-1959рр. Василь навчався на історико-літературному факультеті педагогічного інституту міста Сталіно. У студентські роки був членом літературного об'єднання «Обрій». Заробляв на життя, працюючи у Центральному державному історичному архіві, згодом на шахті, залізниці, на будівництві, в котельні, в метро.

*Добрідень наш – гіркаво-запахущий,
осотом і щирцею пропах,
Куріє порошок. Недалечко – шлях.
Зобіч од нього – сизі райські куці.
Подертий бриль на голові. В руках –
тупа сапа: цупкий будяк колючий!
Вузенька постань на п'яти рядках
тобі за редьку гірше надокучить.*

1966р.

*Під час роботи на залізниці.
Донецьк, 1954р.*

*Студентські роки. Донецьк,
1958р.*

Закінчивши 1959 році навчання з червоним дипломом, три місяці працював учителем української мови й літератури в селі Таужне Кіровоградської області, після чого два роки служив в армії на Уралі.

ВЕСНЯНЕ

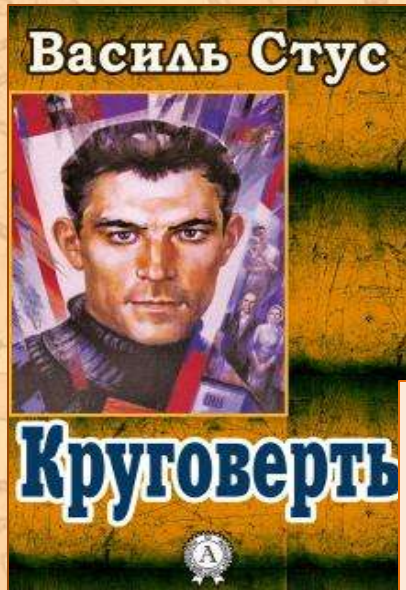
*Усміхаються глобусові
Школярі на уроках,
І сонце,
Неначе глобус,
Усміхається школярам,
А за вікном
Реве повесіння,
Вантажене снігом і кригою,
Та лісом тріск іде –
Нові проростають проліски.*

Армійські роки. 1959-1961.

Під час навчання і служби став писати вірші. Тоді ж відкрив для себе німецьких поетів Гете і Рільке; переклав близько сотні їх віршів. Ці переклади було згодом конфісковано і втрачено. 1959 у «Літературній Україні» опублікував свої перші вірші з напутнім словом Андрія Малишка.

Після армії Стус у 1961-1963 роках учителював у місті Горлівці на Донбасі. З березня 1963 став літературним редактором газети «Соціалістический Донбасс». В 1963-1965 роках навчався в аспірантурі Інституту літератури в Києві. За час перебування в аспірантурі підготував і здав до видавництва першу збірку творів «Круговерть». Належав до Клубу творчої молоді, який очолював Лесь Танюк. За участь в несанкціонованих літературних вечорах та виступи на захист заарештованих у 1965 році «шістдесятників», зокрема земляка Івана Світличного, його було відраховано з аспірантури.

*О, коли б то, коли б я зміг!
Рідну землю, тривогами краю,
Проорав би, як переліз,
В ріллях радості неокраїх!
Земле рідна! Тобі одній
Я волів би служити до кінцу.
До твоїх до прийдешніх днів
Дотягнутися б хоч рукою*

*Колектив Горлівської школи №23,
1 травня 1962 року (Стус у
вишиванці)*

*Валентина, Дмитро, Василь,
Тетяна (племінниця) і Марія
Стуси (сестра). 1968 р.*

У 1965 році одружився з Валентиною Попелюх.
15 листопада 1966 року в них народився син – нині
відомий літературознавець,
дослідник творчості батька Дмитро Стус.

Василь з дружиною і сином.

Василь з сином, 1967р.

Стус з батьками і сестрою

*На роботі дружина. У яслах – син.
Тиша. Розкошуй.
Поки години пік – сиди. Втішайся...
Порожнеча щастя.
Дякую, Господи!*

(1969)

Другу збірку віршів “**Зимові дерева**” опублікували в самвидаві.
У 1970 році книжка потрапила до Бельгії і була видана в Брюсселі.

На початку 1970-х приєднався до групи захисту прав людини. У 1970 році на похороні правозахисниці Алли Горської звинуватив владу у її вбивстві. Літературна діяльність поета, його звернення у вищі партійні інстанції з протестами проти порушення людських прав і критичними оцінками тогочасного режиму спричинили арешт у січні 1972 року. Впродовж майже 9 місяців поет перебував у слідчому ізоляторі. Саме тоді було створено збірку «**Час творчості**».

*Похорон Алли Горської. 1970р.
У центрі Стус з портретом художниці.*

*...Ще виживу, вистою, викричу я –
Допоки поглине мене течія.
Хай світ збожеволів, та розум ясний
І зісподу входить у витлілі сні.
Ще треба терпіти і марне – клясти.
Лиш ти мене, Господи-Боже, прости!*

Восени 1972 року був заарештований і засуджений на п'ять років примусової праці і три роки заслання за «антирадянську агітацію і пропаганду». Весь термін ув'язнення перебував у концтаборах Мордовії. Більшість віршів, що Стус писав у концтаборі, вилучалася і знищувалась, лише деякі потрапили на волю через листи до дружини.

*Ще й до жнив не дожив,
зелен-жита не жав
а ні не долюбив. І не жив. І не жаль.
“Палімпсести”*

По закінченню строку в концтаборі Стуса в 1977 році вислали в Матросове Магаданської області, де він працював до 1979 року на золотих копальнях.

Повернувшись восени 1979 року до Києва, приєднався до Гельсинської групи захисту прав людини. Незважаючи на те, що здоров'я було підірване, Стус заробляв на життя, працюючи робітником на заводі. В травні 1980 був знову заарештований і засуджений на 10 років примусових робіт і 5 років заслання.

У 1971-1980 рр. В. Стус підготував до друку кілька варіантів збірки «Палімпсести», яку у 1985 р. Г. Белль висував на здобуття Нобелівської премії, а вперше окремим виданням вона вийшла в Мюнхені в 1986 р.

*Народе мій, коли тобі проститься
Крик передсмертний і тяжка сльоза
розстріляних, замучених, забитих
по селівцях, сибірах, магаданах,
Державо напівсоння, напівтьми,
ти крутишся у гадину, відколи
тобою неспокутий трусить гріх
і докори сумління дух потворять.*

*Як добре те, що смерті не боюсь я
І не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що вам, богове, низько не клонюся
в передчутті недовідомих верств.
Що жив-любив і не набрався скверни,
ненависті, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся до життя
своїм стражденним і незлим обличчям,
як син, тобі доземно поклонюсь,
і чесно гляну в чесні твої вічі.
І чесними сльозами обіллюсь...*

20.01.1972

*Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся до життя*

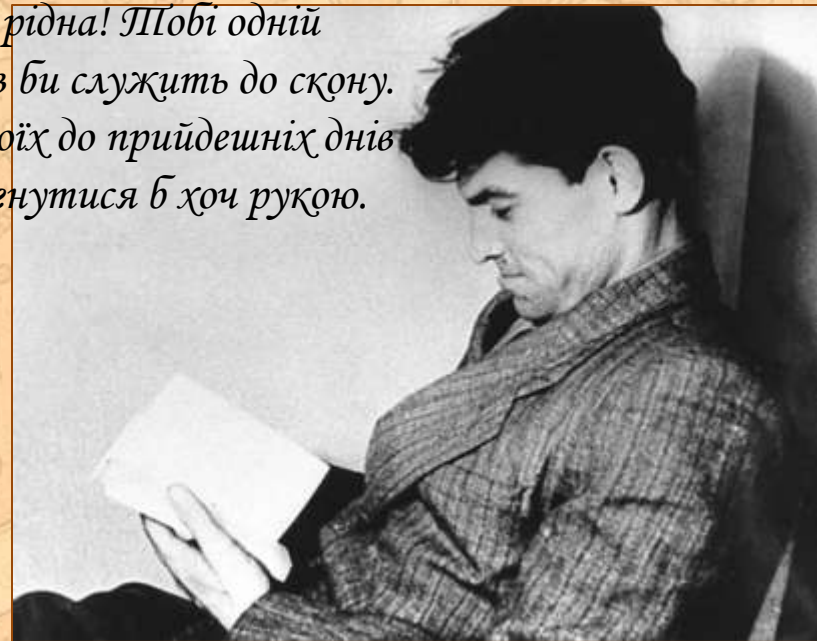
З листопада 1980 р. він відбував покарання в таборі особливого режиму в с. Кучино Чусовського району Пермської області. Навесні 1981 р. В. Стус востаннє побачився з рідними. 1982 р. – рік перебування в камері-одиночці. Протягом 1980-1985 рр. В. Стус написав останню збірку віршів «Птах душі».

Поет помер у ніч із **3 на 4 вересня 1985 р.** у карцері під час голодування; поховали його в безіменній могилі на табірному цвинтарі. Чотири роки потому, **19 листопада 1989 р.**, прах Василя Стуса перевезли до Києва й перепоховали на Байковому кладовищі.

Перша в Україні збірка вибраних поезій В. Стуса «Дорога болю» вийшла у 1990 р., а 1991 р. за цю збірку Василеві Стусу присуджено Державну премію України ім. Т. Шевченка (посмертно). Він належав до опозиційно настроєної національно-свідомої молодोї інтелігенції, яка одверто протиставила себе тоталітарному режимові. Йому випало жити в надзвичайно складний час. Час, коли людина мала вибирати: мовчати попри всі утиски та приниження, щоб вижити, чи зберегти в собі Людину, навіть ціною власного життя.

Василь Стус вибрав друге.

*Рідну землю, тривогами краю,
Проорав би, як переліг,
В ріллях радості неокраїх!
Земле рідна! Тобі одній
Я волів би служити до кінцу.
До твоїх до прийдешніх днів
Дотягнутися б хоч рукою.*

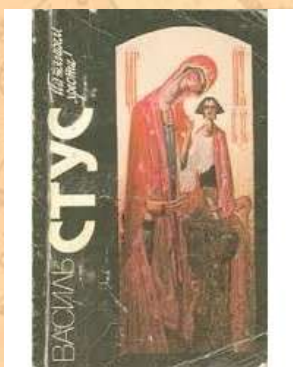

Із книжкового фонду бібліотеки:

Стус В. Дорога болю / В. Стус. – Київ : Радянський письменник, 1990. – 256 с.

Книгу «Дорога болю» складено з уцілілих рукописів і списків поезій В. Стуса, які збереглися в рідних та друзів поета. Одне з перших видань поезій Стуса в Україні ("несамвидавних") з післясловом М. Коцюбинської. До книги увійшли вірші зі збірок "Зимові дерева"(1970), "Веселий цвинтар"(1971) та "Палімпсести"(1977).

Стус В. Під тягарем хреста / В. Стус. – Львів: Каменяр, 1991. – 159 с.

До збірки увійшли твори Василя Стуса (1963-1985рр.). Вступне слово Івана Дзюби.

Народе мій, до тебе я ще верну... : поезія. – Вінниця, РВВ ВАТ : Віноблдрукарня, 1998. – 20 с.

Збірка віршів вінницьких поетів про Василя Стуса. Матеріали підготовлені колективом працівників музею М.М. Коцюбинського.

Стус В. Феномен доби (сходження на Голгофу слави) / В. Стус; ред. Л. Паламарчук. – Київ : Знання, 1993. – 96 с. – (Письменники України та діаспори: вип. 1-2).

Це книга любові і болю. З глибоким проникненням у таке видатне і трагічне явище української літератури, як Павло Тичина. Але це книга не лише про Тичину – вона про трагедію людини в умовах тоталітарного режиму. Такий твір міг написати тільки В. Стус і він його написав, одержавши в нагороду тюрми, табори, заслання, розплатившись за нього власним життям.

Не відлюбив свою тривогу ранню... Василь Стус – поет людина: спогади, статті, листи, поезії / упорядник О. Ю. Орач (Комар); редактори: В. І. Міщенко, Д. В. Стус. – Київ : Український письменник, 1993. – 400 с.

До книги увійшли спогади друзів поета, товаришів по ув'язненню, уривки з листів, вірші, фотодокументи.

Використані джерела із фонду бібліотеки:

Відлуння десятиліть. Українська література другої половини ХХ ст. Навчальний посібник / упорядник М. О. Сорока. – Київ : Грамота, 2005. – 464 с.

Стус В. Під тягарем хреста / В. Стус. – Львів : Каменяр, 1991. – 159 с.

Овсієнко В. Загибель Василя Стуса / В. Овсієнко // Літературна Україна. – 2015. – 3 верес. (№ 33). – С. 4.

Радзієвська В. Марія Стус : "Уже те, що Вася в Донецьку українською розмовляв, вважалося за націоналізм" / В. Радзієвська // Країна. – 2016. – № 10. – С. 34.

Кобець В. "Душа горить в смертельному вогні..." / В. Кобець // Літературна Україна. – 2017. – 2 лют. (№ 5). – С. 11.

Лазаренко В. Все одно милішої нема... : розповідь про нашого земляка, поета, мужню людину Василя Стуса / В. Лазаренко // Молодий медик. – 1990. – 8 черв. (№ 21). – С. 2.

Інтернет ресурси:

Стус Василь Семенович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 04.01.2018), вільний. – Назва з екрана.